

Modelverhalen

Modelverhalen

Reflecties op Aziatische roots

*Samengesteld door
Liang de Beer*



MAZIREL
PERS

Ontwerp omslag: Yifan Yaing
Ontwerp binnenwerk: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 94 6456 345 0

e-ISBN 978 94 6456 346 7

NUR 401 | 745

© 2024 De auteurs, p/a Uitgeversmaatschappij Walburg Pers, Zutphen

© 2024 Uitgeversmaatschappij Walburg Pers, Zutphen

www.walburgpers.nl

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

*I stood at the border, stood at the edge and claimed it as
central. Claimed it as central, and let the rest of the world
move over to where I was.*

Toni Morrison

Inhoud

| | |
|--|----|
| Voorwoord | 11 |
| <i>Pete Wu</i> | |
| Inleiding | 16 |
| <i>Liang de Beer</i> | |
| Aziatische Nederlanders, het zijn net mensen | 23 |
| <i>Reza Kartosen-Wong</i> | |
| Water | 27 |
| <i>Yeji Streppel</i> | |
| In de spotlights | 38 |
| <i>Michael Schnörr</i> | |
| Gezichtsverlies | 47 |
| <i>Rui Jun Luong</i> | |
| Gele huid, wit masker | 54 |
| <i>Tonya Sudiono</i> | |
| Indo in de wetenschap – een zoektocht | 63 |
| <i>Miko Flohr</i> | |
| Waar is de Indonesische stem? | 72 |
| <i>Yulia Pattopang</i> | |
| Hoe een Japanse een Nederlandse schrijfster werd op haar vijftigste | 79 |
| <i>Fumiko Miura</i> | |

| | |
|--|-----|
| Een toekomst van weleer <i>Joey Velberg</i> | 87 |
| Terug naar Japan <i>Aki Watano</i> | 94 |
| Zorgeloos <i>Emerald Liu</i> | 106 |
| Dampen van stille aanwezigheid <i>Renate Heru Utomo</i> | 117 |
| Een echte Indo <i>Dido Michielsen</i> | 128 |
| Haar handen herinnerden <i>Liang de Beer</i> | 139 |
| Slapen onder de afhaaltonebank <i>Julie Ng</i> | 146 |
| In haar schaduw <i>Chungmei Cheng</i> | 153 |
| Alsof ik Aziatisch ben <i>Lin An Phoa</i> | 161 |
| Dadar Gulung met poedersuiker <i>Rizky Kalebos</i> | 170 |
| Mijn moeder staat haar vrouwtje <i>Sacha Celine Verheij</i> | 177 |

| | |
|---|-----|
| Kleefgedachten | 183 |
| <i>Twan Vet</i> | |
| Scène van mijn coming-out | 186 |
| <i>Kok-Hwa Lie</i> | |
| Batik, de weg naar mijn voormoeders | 191 |
| <i>Myrthe Groot</i> | |
| Een pot natte thee | 200 |
| <i>Kika W. L. Van Robays-Man</i> 文詠玲 | |
| Getekend | 211 |
| <i>Lara Nuberg</i> | |
| Satori in Seoul | 214 |
| <i>Joost Jungsik Vormeer</i> | |
| Komen en gaan | 226 |
| <i>Rochita Loenen-Ruiz</i> | |
| Onzichtbaar gevangen | 233 |
| <i>Over de modelminderheidsmythe die mij en hele generaties gevangenhoudt</i> | |
| <i>Hui-Hui Pan</i> | |
| Onvoorbeeldig falen | 241 |
| <i>Suze Zijlstra</i> | |
| Over de auteurs | 245 |

Voorwoord

Pete Wu

Mijn Chinese moeder wordt ouder. Ik merkte het voor het eerst toen ik haar en mijn pa opzocht, ergens aan het einde van de lente van 2023. Ze waren net met pensioen gegaan na veertig jaar hard werken in eigen snackbars in Brabant, en waren nu ingetrokken in een nieuw appartement in het centrum van Rotterdam. De inrichting was bijna volledig wit, en ze keken uit op de Markthal. Alles wat Tony en Lan nodig hadden zat gezellig en comfortabel op loopafstand: hun huisarts, de apotheek, twee supermarkten en vooral belangrijk, de marktkramen met koopjes, de favoriete bezigheid van mijn vader om deze twee keer per week af te struinen.

De gebroken-witte tegels van de open keuken voelden als glad ijs onder mijn sokken. Mijn vader zat, zoals vaker, gekluisterd aan een wedstrijdsamenvatting van de Champions League. Mijn moeder was, zoals altijd, iets aan het koken. Een stronk pastinaak sneed ze soepel in gelijke plakken met een groot koksmes, waarschijnlijk als vulling voor in dumplings, of misschien voor in een gerecht met wortelen en wat sojasaus en knoflook; mijn ouders waren simpeler gaan koken nu ze niet meer achter de frituur stonden en alle kinderen het huis uit waren.

Ik ging naast mijn moeder staan. Haar rug leek op de kromme tak van een oude eikenboom, zo licht voorovergebogen stond ze over de snijplank.

‘Mama ziet eruit als een oliebol,’ zei ik, en ik wees naar haar grijze haarwortels.

‘A-yah. *Fei koh!* Zeg dat niet,’ zei ze.

Ze vertelde dat ze een beetje moe was. Het bleek dat mijn moeder haar haren was vergeten te verven. Verhip: ergens, in al die maanden, die jaren van zo vaak niet thuiskomen als ik zou willen, of had beloofd, of had gedacht dat ik zou doen, in al die tijd was ik vergeten dat mijn moeder haar haren waarschijnlijk al jaren zwart verfde.

Ooit, in september van 1994, een koude herfstmaand, waren mijn vader en mijn moeder een van de eerste Chinese migrantenkoppels die een Chinees-Indisch restaurant verruilden voor een typische Nederlandse snackbar – een waar frikandellen met friet werden verkocht als maaltijden.

Een snelle rekensom: ze waren 28,5 jaar lang open, elk week 80-plus uur werken, 365 dagen twaalf uur open, behalve op oudejaarsavond, wanneer mijn ouders ‘maar’ acht uur open waren en zo tijd hadden om hun jaarlijkse oudejaarsdiner te koken. Na een paar jaar ging de cafetaria op woensdagen dicht. Altijd stonden ze met z’n tweeën achter de snackvitrine. Tel daar nog eens de afruim- en schoonmaakuren bij op. Dat waren toch al gauw zo’n 214 duizend manuren bij elkaar.

Geen wonder dat ze moe was, mijn moeder.

Ik zie het zo: al die uren waren hun opoffering, hun geschenk. Zij gaven hun eigen dromen op en kozen voor het leven in een snackbar om hun kinderen een beter leven te geven. Wij kinderen konden allemaal studeren dankzij hun inzet.

Of mijn twee migrantenouders ook echt zo hard hadden móéten werken is nog maar de vraag.

Ik denk namelijk dat wij collectief vastzitten aan een bepaalde geschiedschrijving. In Nederland heerst het hardnekkige idee dat je pas een modelburger bent als je

hard werkt en zo rijk wordt dat je het duurste penthouse van het land kunt kopen.

Langs die meritocratische meetlat worden veel Aziatische Nederlanders gelegd. Mijn Chinese ouders passen in het plaatje dat velen hebben van de ideale migrant: zwijgzaam en dienend, twee keer zo hard werkend als de rest en zo het toonbeeld van integratie wordend door zoiets Nederlands als een frikandel te verkopen.

De 'frietchinezen' dus, zoals de Belgen dat noemen, een woord dat de complexe identiteiten van mijn ouders tot slechts twee aspecten reduceert, terwijl zij zoveel meer zijn: mijn vader Tony is moppentapper en PSV-fanaat en houdt van autorijden en zelf de route naar een bestemming uit te zoeken en te bepalen, mama Lan wilde ooit zangeres worden en houdt van 3D-legpuzzels, tuinieren, ingewikkelde patronen breien en pastinaakdumplings bakken voor haar kinderen.

De hardwerkende Aziaat, zo schrijven de geschiedenisboeken, wordt geprezen, zelfs geromantiseerd. Maar wanneer ben je echt onderdeel van Nederland? Je kunt namelijk, zoals mijn ouders, volledig passen in het plaatje, en toch nog als een buitenlands stereotype gezien blijven worden. De *perpetual foreigner syndrome* wordt dat genoemd in de VS: altijd gezien en benoemd worden als 'anders' en 'buitenlands', hoelang je ook in Nederland woont of hoe Nederlands je je ook voelt, is óók een vorm van systemisch racisme.

Dus hoeveel is het waard als de geschiedenisboeken ons zo eenzijdig blijven afschilderen, hoe mooi en positief het woord 'model' ook klinkt? Zodra wij Aziatisch-Nederlandse mensen, de 'modelminderheden', onze mond opentrekken over ongelijke behandeling, of microagressies op het werk, of 'Stop Asian Hate' of 'bescherm ons, sta ons bij' roepen, wanneer we

ongelijkheid opvoeren als gespreksonderwerp, zijn wij ineens niet meer die succesvol geïntegreerde migranten en onze problemen niet langer Nederlandse problemen, maar die van hoe ze ons werkelijk zien: als problemen van een minderheid.

Want het gaat klaarblijkelijk niet alleen over kapitaal in financieel opzicht, hoe hard je ook werkt. Wanneer je (het kind van) een migrant bent, of minder dan de door Joris Luyendijk benoemde zeven privilegevinkjes hebt, dan bezit je vaak niet automatisch hetzelfde sociaal kapitaal (een netwerk van contacten om op terug te vallen of om verder mee te komen) als mensen die hier zijn geboren. Ook mis je hetzelfde culturele kapitaal: de sociale codes die je leert van je ouders en je omgeving om eerder geaccepteerd te worden, om anderen te charmeren, de taal van mensen om je heen te spreken en hun culturele referenties mee te krijgen – allemaal dingen die nodig zijn om makkelijker door de groep opgenomen te worden.

Waarom wordt hard werken naar de top geprezen, maar nooit dat: het aanpasvermogen van iemand om die kloof te overbruggen tussen de wereld van hun migrantenouders en die van Nederland, iets wat de meeste mensen die hier geboren zijn nooit hebben hoeven doen? Wat is de norm? Waarom bevragen we die niet vaker?

Mijn Chinese moeder wordt ouder. Met de arm als van een oude eikenboom gaf ze me een bord vol gestoomde dumplings aan.

'Chi chi chi!' zei ze. Eet. Ik was blij dat mijn ouders nu, tijdens hun pensioen, eindelijk de tijd en de rust krijgen om hun eigen passies te kunnen nastreven en dat imago en de geur van frituurvet van zich af kunnen schudden.

Maar deze vragen bleven rondzweven in de keuken in Rotterdam: was al dat harde werken nodig, het offer van

mijn ouders het waard, als mensen zoals zij andere kansen werden geboden, andere mogelijkheden hadden gekregen? Als hun armen niet waren gebonden door de vernauwende lens waardoor anderen ze aanschouwden? Als zij niet al jaren hun wortels hadden hoeven verven en bedekken?

Daarom is deze bundel zo belangrijk: met *Modelverhalen* herschrijven wijzelf, de schrijvers van Aziatische komaf, de geschiedenisboeken. Hierin overschrijven we zelf de mythe van de modelminderheid en het idee van de eeuwige buitenlander. Hierin pakken we zelf het stuur, kiezen we zelf de muziek in de auto, bepalen we zelf de route – in de hoop de stereotypen van ons af te schudden en een nieuwe geschiedschrijving van Aziatisch-Europese schrijvers te introduceren.

Inleiding

Liang de Beer

Mijn mond viel open: een Aziatische vrouw die de meest vuilbekkende en openhartige taal bezigde terwijl ze hoogzwanger over het podium beende. Ik had dit nog nooit gezien. Comédienne Ali Wong brak met alle stereotiepe verhalen die ik tot dan toe kende. Mijn kennismaking met haar voelde als een bevrijding. Misschien zijn de eerste zaadjes voor *Modelverhalen* door Wong geplant. Haar shows *Baby Cobra* (2016) en *Hard Knock Wife* (2018) waren anders, en iets waar ik meer van wilde. Zij veranderde voor mij de ‘single story’ over wie een Aziatische vrouw kan zijn.

Chimamanda Ngozi Adichie introduceerde dit concept in haar beroemde TEDtalk *The Danger of a Single Story* (2009). Als klein meisje was ze een boekenwurm en al snel begon ze zelf verhaaltjes te schrijven. Ze modelleerde die naar de verhalen uit de voor haar bekende kinderboeken: kleine blonde meisjes die in de sneeuw speelden. Verhalen beïnvloedden ons wereldbeeld. We hebben een eenzijdig beeld van Afrika: honger, oorlog, ellende, afgewisseld met leeuwen en olifanten. Ook zij als Nigeriaanse was door dit beeld beïnvloed. Pas toen Adichie Afrikaanse schrijvers als Chinua Achebe ontdekte, openden zich nieuwe deuren in haar verbeeldingskracht. We kennen te veel eenzijdige beelden over Afrika, en dat vertroebelt volgens Adichie. ‘Power is the ability not just to tell the story of another person, but to make it the definitive story of that person.’ Ze eindigt haar TED-talk weinig verrassend met een pleidooi voor meer diverse verhalen.

Eind 2022 maakte ik kennis met *East Side Voices*. Een collectie samengesteld door Helena Lee met zeventien essays van Britse talenten met *roots* in Zuidoost en Oost-Azië. De persoonlijke verhalen gingen over een ietwat racistische Britse oma die de huidskleur van haar Aziatische kleindochter wegpoetste in een familieschilderij, een actrice die ruimte maakte voor haar profiel in de filmindustrie, een transvrouw die kracht vond in Cambodjaanse traditionele travestie. Het waren bijdragen die in de woorden van schrijver Tash Aw macht terugpakten: ‘(...) to insist on the difficult pluralities in our existence (...)’ Het boek vierde de vele lagen in de identiteiten van deze groep – grappig, tragisch, kritisch kon naast elkaar bestaan.

Ik wist meteen: dit wil ik ook in Nederland. Ali Wong had me in zekere zin weer in verbinding gebracht met mijn Aziatische kant (ik ben zowel Chinees-Indonesisch als wit). Vanaf deze hernieuwde kennismaking was ik gaan volgen wat er verscheen in de boekhandels van schrijvers met Aziatische *roots* en was ik diverse activisten en kunstenaars gaan volgen op sociale media. In mijn hoofd begon zich een lijst te vormen van mensen die ik voor een dergelijk project zou willen vragen. Ook zou het een optimistische toon moeten hebben, en tegelijkertijd ruimte moeten bieden om de ervaren werkelijkheid van een onterecht onzichtbare minderheid laten zien. Ik voelde het momentum en de urgentie. Misschien zou ik een dergelijk boek zelf kunnen maken? Ik werkte het idee voor een bundel uit en Mazirel Pers was al snel enthousiast.

Het eenzijdige verhaal dat ‘de’ Aziatische gemeenschap in het Westen het meest achtervolgt: de modelminderheid. Het zouden geruisloos geïntegreerde harde werkers zijn die geen kritiek leveren en zich richten op hogerop komen

op de sociaaleconomische ladder. Reza Kartosen-Wong laat in zijn bijdrage aan deze bundel zien dat de mythe van de modelminderheid wordt gebruikt om de wereld op te delen in 'goede' en 'slechte' migranten. Niet alleen is het beeld van de modelminderheid niet waar, het staat ook solidariteit tussen mensen van kleur in de weg en vertroebelt weer ons beeld van de Aziatische Nederlander (of Belg). Ook wij, personen van kleur die in het Westen zijn opgegroeid, kennen meer witte verhalen. Want, wat ligt er achter de modelminderheid?

De verhalen in dit boek zijn elk een stukje in die puzzel. Modelverhalen van de zogenaamde modelminderheid die haar eigen narratief schrijft. Tegelijkertijd zie ik de titel van deze bundel als een woordspeling op het woord 'rolmodellen'. Het geeft een diversiteit aan nieuwe verhalen die inspireren en confronteren.

Illustrator Yifan Yaing ontwierp een cover die speelt met het woord 'modelverhaal'. Je kunt in de illustratie op de voorkant boeken of papieren met verhalen zien, maar ook portretten, spiegels of ramen. *Modelverhalen* geeft allesbehalve een eenduidig beeld.

Het woord 'modelverhaal' had ook een onbedoeld effect in het maakproces. Sommige auteurs belden me ongerust op om te vertellen dat ze geen perfect of optimistisch verhaal konden maken, zij waren toch ook zeker geen rolmodel. Ik moest gniffelen want dit is precies wat ik wilde: het eenzijdige verhaal van de 'perfecte migrant' doorbreken. Ook de schaduwzijden van de modelminderheidsmythe, en de imperfecties en faalverhalen wilde ik naar boven halen. 'Ik hoef geen rolmodel te zijn om hier te mogen zijn,' schrijft Suze Zijlstra in de afsluitende bijdrage van deze bundel.

Een bundel als deze zal altijd incompleet blijven. Er is geen sprake van één Aziatische gemeenschap in Nederland

en België. Ook daar kreeg ik vragen over van de schrijvers: ben ik wel Aziatisch genoeg? De gemeenschappelijke noemer voor deze bundel is in zekere zin kunstmatig. De focus ligt op schrijvers met *roots* in Zuidoost en Oost-Azië, net als bij *East Side Voices*. Allen zijn ze de uitdaging aangegaan om te schrijven over de manier waarop ze hun Aziatische identiteit beleven in samenspel met hun westerse bril en in de Nederlandse taal.

Het is voor het eerst dat we een selectie van hun verhalen bij elkaar zien. Zie het als een uitdijend universum dat steeds groter wordt en waar steeds meer verhalen bij komen. Ik ben ervan overtuigd dat we de auteurs op veel andere plekken gaan terugzien.

De schrijvers in deze bundel vertellen tegelijkertijd een groter verhaal, een historie waar we ons wellicht in kunnen herkennen: de confrontatie met het Aziatisch zijn op het schoolplein, het 'ontwaken' op latere leeftijd, de zoektocht naar wat het betekent om te leven tussen meerdere culturen, het omgaan met een koloniale erfenis in de Nederlandse samenleving. We vinden een nieuwe gemeenschap in de verhalen die we delen.

De laatste tijd zie ik steeds meer makers met Aziatische *roots* in het publieke debat, in de literatuur en in het culturele landschap. Het boek *De bananengeneratie* van Pete Wu was voor mij en vele andere Nederlanders met Aziatische *roots* een moment van ontwaken. Schrijvers als Dido Michielsen en Nhung Dam hebben de literaire wereld verrijkt met hun stem. Een maker als Char Li Chung durft het aan nieuwe producties te introduceren. Een aantal van hen vertelt in dit boek hun verhaal.

De eerste voorzichtige stappen naar representatie worden genomen, en dat is reden voor voorzichtig optimisme.

Er is een andere ontwikkeling die ons in de afgelopen jaren gevormd heeft. Als Aziatische gemeenschappen in Nederland en België, en breder in het ‘Westen’, werden we tijdens de coronapandemie ruw wakker geschud van enige illusie die we hadden. Het anti-Aziatisch racisme laaide op, een nieuw dieptepunt in een lange geschiedenis van racisme en discriminatie.

Anti-Aziatisch racisme werd opeens weer een gespreksonderwerp. Diverse activisten lieten van zich horen, soms tegen de stroom in. Er ontstonden nieuwe netwerken en we kregen de woorden voor wat we jarenlang hadden ervaren. Rui Jun Luong, oprichter van stichting *Asian Raisins*, vertelt hoe zij in haar persoonlijke leven en als kunstenaar strijdt tegen de ‘single story’. Net als Michael Schnörr die in een inventieve bijdrage zijn reis als acteur door de filmwereld in alle openheid met ons deelt.

Terug naar de eerste keer dat ik de shows van Ali Wong zag en de verhalen uit *East Side Voices* las: ik wilde meer. Nadat ik het eerste concept voor dit boek inleverde, had ik geen enkele moeite om een longlist van schrijvers, dichters, kunstenaars, opiniemakers en ondernemers te maken die mogelijk een verhaal te vertellen hadden. Uiteindelijk heb ik een diverse groep van dertig auteurs gevraagd een bijdrage te leveren. Een mix van achtergronden, expertises, vormen zoals columns en langere essays en genres zoals autofictie en poëzie die soms ook door elkaar heen lopen in de stukken.

Net zoals bij Ali Wong vermoedde ik dat ook bij hen een waaier aan identiteiten schuilging die afweken van het stereotype ‘Aziaat’. Ik vroeg de schrijvers te reflecteren op de vraag: hoe beleef jij jouw westers-Aziatische identiteiten? Een concept waarbij ik dankbaar gebruik maakte van Sinan Çankaya’s ‘ontelbare identiteiten’: een mens heeft

een historie van verschillende ervaringen die leiden tot een identiteit die verdergaat dan de enkelvoudige ervaring van het 'migrantenverhaal'.

Sinds de coronatijd voel ik mij steeds meer Aziatisch, maar ik heb me nooit een modelminderheid of een rolmodel gevoeld. Mede dankzij de verhalen in de bundel heb ik een rijkere Aziatische identiteit gekregen. Een die kan samengaan met mijn andere identiteiten: historicus, schrijver, liefhebber van politiek en boeken, iemand die wel van eten maar niet van koken houdt (daarover gaat mijn bijdrage in deze bundel) en iemand die zich voorzichtig weer Nederlander voelt.

In de verhalen durven we te twifelen: ben ik geen nep-Aziaat? Waarom wil ik niet half Chinees genoemd worden, en wat ben ik dan wel? Hoe vorm ik mijn identiteit als ik geen contact heb met mijn (biologische) ouders? Niet elk verhaal is optimistisch, en de verhalen eindigen ook niet altijd met een antwoord. In zekere zin vormen ze een momentopname van een zoektocht. Soms in letterlijke zin: Joost Jungsik Vormeer reist naar Zuid-Korea om zijn biologische familie te ontmoeten, waarbij de relatie met zijn broer tot een kookpunt komt. Emerald Liu keert terug naar Hong Kong om voor haar oma te zorgen en komt erachter dat haar familie hier hele andere ideeën over heeft. Rizky Kalebos gaat voor het eerst alleen naar Indonesië waar hij ontdekt dat hij de taal van zijn leeftijdgenoten nooit geleerd heeft.

We stellen onze eigen ervaringen, geschiedenissen en dromen centraal. Joey Velberg stelt zich 'een dorp / voorbij de tijd / waar er plek is voor ons / om te dwalen' voor. De wortels in Azië kunnen een bron van kracht zijn, zoals Myrthe Groot laat zien in haar verhaal over batik, of van kracht en hilariteit, zo ontdekt Lara Nuberg, Aziatische

grootmoeders voldoen niet aan het stereotiepe beeld van de zorgzame lieve oma in de verhalen van Chungmei Cheng en Dido Michiels.

Ik hoop dat door de verhalen het beeld van de diverse Aziatische gemeenschappen in Nederland en België verdiept wordt. Dat het een klein zetje mag zijn naar meer diverse stemmen die zich laten horen. Het argument 'maar ze zijn er niet' mag definitief van tafel. Dit boek is hopelijk een versterker voor de vele stemmen en perspectieven.

Ik wil alle auteurs bedanken voor hun bereidheid mee te werken en voor de openheid om hun verhaal te delen. In het bijzonder Aki Watano die halverwege als een reddende engel een helpende hand uitstak bij het redactieproces. Veel dank ook aan Annelies die als eerste een ambassadeur was voor het boek, en Mirte die bij Mazirel Pers het stokje van haar overnam en in dit project bleef geloven. Tot slot, de vele donateurs aan de *crowdfunding* hebben dit project nog mooier gemaakt.

Ik hoop dat *Modelverhalen* een startpunt is.